

Список використаних джерел:

1. Війна в Україні може спричинити глобальний голод – ООН.
URL: <https://suspilne.media/219201-vijna-v-ukraini-moze-spriciniti-globalnij-golod-onn/>
2. Лісовський В. Європейська безпека та національні інтереси України.
URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle>
3. ООН: Война в Украине ведет к глобальному продовольственному кризису.
URL: <https://www.delfi.lt/ru/abroad/global/oon-vojna-v-ukraine-vedet-k-globalnomu-prodovolstvennomu-krizisu.d?id=90137503>
4. Путін офіційно оголосив про проведення спецоперації на Донбасі.
URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/24/novyna/polityka/putin-oficijno-oholosyv-pro-provedennya-speczoperacziyi-donbasi>
5. У Франції знайшли у продажу глобус з російським Кримом: мережу розбурхало фото.
URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/world/europe/2018-01-13/vo-frantsii-nashli-v-prodaje-globus-s-rossiyskim-kryimom-set-vzbudorajilo-foto/118443>

Ключові слова: геноцид, геноцидна політика, агресивна війна, європейська безпека, реформування ООН.

Key words: genocide, genocidal policy, aggressive war, European security, UN reform.

АКІМЕНКО ЮЛІЯ ЮРІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВІДПОВІДНО ДО ДИРЕКТИВИ ЄС 2001/55/ЄС ВІД 20.07.2001 РОКУ ПРО ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ

Серед багатьох знакових заяв та подій в ЄС за останні кілька місяців у відповідь на вторгнення Росії в Україну одним з найбільш знакових є рішення поширити дію Директиви ЄС 2001/55/ЄС від 20.07.2001 року про тимчасовий захист (далі – Директива) як правову базу для масового напливу людей, які потребують захисту та були переміщені внаслідок конфлікту з України [1].

Країни-члени ЄС заявили про «широку підтримку» застосування Директиви на засіданні Ради ЄС 27 лютого, а Комісія ЄС належним чином запропонувала проект відповідного Рішення разом із рекомендаціями щодо застосування законодавства ЄС про зовнішні кордони. Рада ЄС погодила проект Рішення 4 березня 2022 року [2].

Отже, щоб повністю зрозуміти правовий статус особи, яка потребує тимчасового захисту, необхідно звернутись як до Директиви 2001 року, так і Рішення 2022 року щодо її введення в дію.

Законодавство ЄС про надання притулку в принципі поширюється на всі країни-члени, за винятком Великобританії, Ірландії та Данії, які відмовилися від Директиви 2001 року первісно під час її прийняття. Велика Британія вирішила підтримати дію Рішення 2022 на своїй території – хоча, очевидно, зараз це спірне у світлі Brexit. Ірландія спочатку відмовилася, а потім приєдналася до Директиви в 2003 році. Данія залишається поза сферою дії Директиви, але може прийняти власні правила щодо тимчасового захисту, якщо вона бажає.

Також слід зазначити, що існуючі Рекомендації щодо застосування законодавства про зовнішні кордони ЄС застосовуються до всіх держав-членів, окрім Ірландії (оскільки інші країни-члени ЄС, які не є стороною Шенгенських угод, тим часом повністю застосовують правила зовнішніх кордонів ЄС) та діють паралельно, та поширюються на країни, які приєдналися до Шенгенської зони (Норвегія, Ісландія, Швейцарія та Ліхтенштейн) [3].

Зазначимо, що країни ЄС скасували короткострокові візи для українців ще у 2017 році. Цей закон поширюється на всі країни-члени (та асоційовані в Шенгенську зону), крім Ірландії; і Ірландія нещодавно відмовилася від короткострокових візових вимог для українців в односторонньому порядку.

Директива поширюється на «масовий виїзд переміщених осіб». «Масовий виїзд переміщених осіб» визначається як – прибуття в ЄС великої кількості переміщених осіб, які прибули з певної країни чи географічного регіону, незалежно від того, чи було їхнє прибуття до ЄС спонтанним чи через програму евакуації;

«Переміщені особи» визначаються як громадяни третіх країн або особи без громадянства, які були змушені покинути свою країну чи регіон походження, або були евакуйовані, зокрема, у відповідь на звернення міжнародних організацій, і не можуть повернутися на умовах безпечності через ситуацію в цій країні, які можуть підпадати під дію статті 1А Женевської конвенції або інших міжнародних або національних документів, що надають міжнародний захист, зокрема:

(i) особи, які втекли з районів збройного конфлікту або ендемічного насильства;

(ii) особи, яким загрожує серйозний ризик або які стали жертвами систематичних чи загальних порушень їхніх прав людини;

Зауважимо також, що Директива застосовується лише до тих, хто виїжджає зі «свої країни чи регіону походження». Це має охоплювати як громадян України, так і неукраїнців, які можуть стверджувати, що їхнє «походження» з України. Ця сфера застосування є ширшою ніж сфера Конвенції про біженців, яка застосовується, коли особа перебуває: «за межами країни свого громадянства і не може або, через страх, не бажає скористатися захистом цієї країни» (або, якщо немає громадянства, країни їхнього постійного проживання).

Однак обсяг тимчасового захисту додатково визначено в Рішенні та враховуючи, що, відповідно до Директиви, Рішення має вказати групи осіб, які охоплюються (мінімальний стандарт), хоча країни-члени

можуть поширити режим на інші групи осіб переміщених з тих самих причин або з тієї країни або регіону походження. Але якщо країни-члени передбачають розширення кола осіб, то фінансова підтримка, передбачена Директивою, не застосовуватиметься до таких осіб.

Відповідно до Рішення, право на тимчасовий захист поширюється на такі категорії осіб, які були вимушені виїхати з України 24 лютого 2022 року або після цієї дати внаслідок військового вторгнення російських збройних сил, яке розпочалося цієї дати:

(а) громадяни України, які проживали в Україні до 24 лютого 2022 року;

(б) особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які користувалися міжнародним захистом або еквівалентним національним захистом в Україні до 24 лютого 2022 року; і,

(с) члени сімей осіб, зазначених у пунктах (а) і (б).

Також Рішення поширюється на таку категорію осіб як особи без громадянства та громадяни третіх країн, крім України, які можуть довести, що вони легально проживали в Україні до 24 лютого 2022 року на підставі дійсної посвідки на постійне проживання, виданої відповідно до законодавства України, і які не можуть повернутися на умовах безпечності до країни або регіону походження.

Для цієї групи «країни-члени застосовують або це Рішення, або відповідний захист відповідно до свого національного законодавства». Відповідний захист додатково не визначено; преамбула лише додає, що це «вирішуватиме кожна країна-член». У преамбулі також нечітко згадується процедура, яка застосовувалася б до цієї групи:

Ті, хто прагне скористатися захистом, повинні мати можливість довести, що вони відповідають цим критеріям прийнятності, надати відповідні документи компетентним органам відповідної країни-члена. Якщо вони не можуть надати відповідні документи, країни-члени мають перенаправити їх до відповідної процедури.

Крім того, країни-члени можуть також застосовувати це Рішення до інших осіб, у тому числі до осіб без громадянства та до громадян третіх країн, відмінних від України, які легально проживали в Україні і які не можуть повернутися в безпечних і довготривалих умовах до своєї країни або регіону походження. У преамбулі вказується, хто може підпадати під дію цього варіанту: такими особами можуть бути громадяни третіх країн, які навчалися або працювали в Україні на короткостроковій основі на момент подій, що призвели до масового переїзду переміщених осіб.

Особливо слід відмітити, в преамбулі до документу вказується, що «у будь-якому разі цю групу людей, які втікають, повинно бути прийнято до ЄС з гуманітарних міркувань, не вимагаючи, зокрема, наявності дійсної візи чи достатніх засобів для існування чи дійсних проїзних документів, щоб забезпечити безпечний проїзд з метою повернення до своєї країни або регіону походження». Це відтворює Рекомендації Комісії щодо застосування законодавства про зовнішні кордони у світлі масового припливу людей [3].

Директива є лише основою, правовою платформою можливої системи тимчасового захисту, тобто режим тимчасового захисту не був встановлений автоматично. Відповідно до Директиви, Рішення про встановлення тимчасової охорони мало ґрунтуватися на:

(а) вивчення ситуації та масштабів масового виїзду переміщених осіб;

(б) оцінка доцільності встановлення тимчасового захисту, беручи до уваги можливість екстреної допомоги та дій на місцях або неадекватність таких заходів;

(с) інформація, отримана від країн-членів, Комісії, ООН та інших відповідних міжнародних організацій.

Країни-члени повинні видавати дозволи на проживання на період тимчасового захисту. Тим, хто ще не перебуває на території, вони повинні видати візи, щоб гарантувати можливість в'їзду. Крім того, країни-члени повинні дозволити особам, які отримують тимчасовий захист, працювати, але вони можуть віддавати перевагу громадянам ЄС і ЄЕЗ, а також громадянам третіх країн, які законно проживають, і отримують допомогу по безробіттю.

Що стосується соціального забезпечення та житла, країни-члени повинні «забезпечити, щоб особи, які користуються тимчасовим захистом, мали доступ до відповідного житла або, якщо необхідно, одержали засоби для отримання житла», а також «забезпечити особам, які користуються тимчасовим захистом, отримувати необхідну допомогу та соціальне забезпечення та засобів до існування, якщо вони не мають достатніх ресурсів, а також медичну допомогу, яка включає принаймні невідкладну допомогу та невідкладне лікування хвороби.

Що стосується освіти, країни-члени повинні надати доступ до системи освіти на тих самих умовах, що й громадянам приймаючої країни-члена для осіб віком до 18 років. Прийом дорослих до загальноосвітньої системи є факультативним.

Список використаних джерел:

1. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. EurLex. Access to European Union Law. <http://data.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj>
2. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. EurLex. Access to European Union Law. http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj
3. Commission Communication Providing operational guidelines for external border management to facilitate border crossings at the EU-Ukraine borders 2022/C 104 I/01. EurLex. Access to European Union Law.

Ключові слова: правовий статус особи, правовий статус особи, яка потребує тимчасового захисту, масовий виїзд населення, правовий статус біженця, надання притулку у праві ЄС.

Key words: legal status of a person, legal status of a person, legal status of a person which needs temporary protection, mass influx, legal status of a refugee, EU asylum law.

БЕЛОГУБОВА ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ЗАХИСТУ В ЗВ'ЯЗКУ З ПРАВОНАСТУПНИЦТВОМ ДЕРЖАВ

Право дипломатичного захисту засновано на правовому зв'язку між фізичною особою та державою, який втілений у громадянстві та який зберігається і в тому випадку, коли особа перебуває поза межами своєї держави, та не заявила у встановленому законом порядку про відмову від свого громадянства. Кожна держава може використати своє право захисту, якщо її громадянам завдано шкоди за кордоном щодо їхньої особистості або майна незалежно від того, чи заподіяна ця шкода самою державою, на території якої на час заподіяння шкоди перебували ці особи або майно, або посадовими особами чи громадянами цієї держави у тому випадку, якщо держава не втручається з метою відшкодування заподіяної шкоди.

Відповідно до ст. 1 Проекту статей про дипломатичний захист «дипломатичний захист полягає у притягненні державою, за допомогою дипломатичних заходів або інших засобів мирного врегулювання, до відповідальності іншої держави за шкоду, заподіяну міжнародно-протиправним діям цієї держави фізичній чи юридичній особі, яка є громадянином або має національність першої держави, з метою імплементації такої відповідальності» [1]. Відповідно до ст. 2 Проекту статей про дипломатичний захист держава має право, проте не зобов'язана здійснювати дипломатичний захист.

Загальновизнано, що дипломатичний захист може здійснювати, зазвичай, лише держава громадянства фізичної особи. Слід констатувати, що при здійсненні дипломатичного захисту у зв'язку з громадянством виникає багато проблем. Істотний інтерес при дипломатичному захисті становить принцип ефективного громадянства, оскільки правовий зв'язок громадянства між особою, що захищається, і державою може бути досить слабким. Очевидно, що принцип ефективного громадянства користується широкою підтримкою у вчених лише щодо подвійного